

Martyrové a oběti

Křesťané v českých zemích prošli ve 20. století těžkou zkouškou pronásledování, a to jak v době nacismu, tak i komunismu – oba režimy se mimo jiné systematicky zaměřily na duchovní podrobení jedince. „Lidé víry“ tak patří k prvním novodobým „vězňům svědomí“ a mnozí z nich pro věrnost své víře, církvi a svému svědomí obětovali vlastní život. Z pohledu římskokatolické církve se stali mučedníky, martyry (z řec. *martys*, svědek), neboť věrnost Kristu dosvědčili až k „prolití krve“.

Pro první období komunistické vlády, tedy konec 40. let a léta 50., byly charakteristické brutální metody vyšetřování, politické monstrprocesy a četné rozsudky smrti. Za celých 40 let trvání komunistického režimu je pak mezi popravenými, umučenými, zemřelými na následky vyšetřování a věznění také nejméně 73 katolických křesťanů – 1 biskup, 2 kanovníci, 33 diecézních kněží, 16 řeholníků, 2 řeholnice a 19 laiků.

První kněžskou obětí se stal Vojtěch Rygal, administrátor v Holešově, zastřelený 27. 3. 1948 u Aše při pokusu o přechod hranic, a jako jeden z prvních laiků zemřel 13. 5. 1948 za nevyjasněných okolností ve vazbě v Brně Rostislav Sochorec, poslanec Národního shromáždění za Československou stranu lidovou (zatčen již 23. 2. 1948). Několik duchovních a řada laiků skončila na popravišti (např. V. Drbala, F. Pařil, J. Bula, S. Broj, A. Plichta st.), někteří zemřeli na následky brutálního vyšetřování (např. J. Toufar), případně došlo k jejich náhlému úmrtí ve vyšetřovací vazbě či vězení (např. B. Bunža, J. Kuška, A. J. Tobola, K. Máchal, J. Dostálek, V. Říha), nebo v internaci (F. Hála, J. Šrámek, J. K. Matocha).

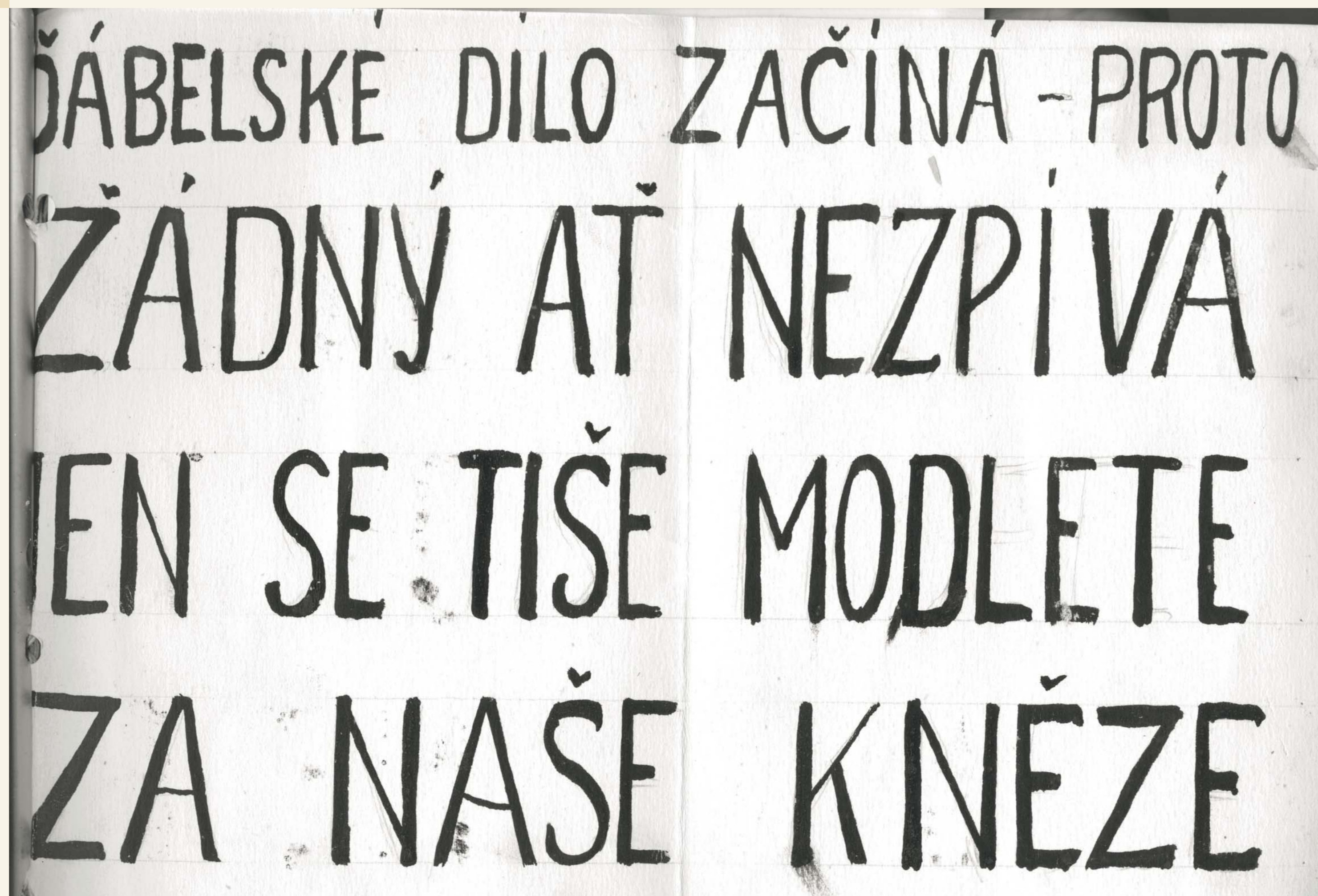
Většina těchto novodobých mučedníků však podlela těžkým, často zhoubným nemocem, které propukly nebo se prudce zhoršily v krutých vězeňských podmínkách a byly zanedbány, případně nedostatečně léčeny. Umírali převážně ve vězeňských nemocnicích v Praze na Pankráci (B. S. Jarolímek, C. F. Hlavínová, M. Vašková, F. Bučil), v Brně (C. V. Šulc, T. Beránek), na Mírově (F. J. Hartl, A. Komanec, J. Jakubec, J. Chadraha, B. Burian), v Leopoldově (A. Kajpr, J. Čihák), v Jičíně (V. Basovník), někteří z nich byli v beznadějném stavu propuštěni nebo jim byl přerušen výkon trestu a zemřeli buď doma, nebo v nějakém nemocničním zařízení (T. F. Koseček, O. Švec, F. Valena). Zdraví většiny vězňů poznamenala dlouhá léta strávená ve vězení a řada z nich zemřela brzy po propuštění (J. Klíma, F. Štverák, J. Zahradníček, S. M. J. Brait). Především mladší řeholníci byli nasazováni na stavební práce; několik z nich přitom tragicky zahynulo (M. F. Půlkrábek, S. K. Hanák, L. A. Janovský, M. L. Matisko, J. Kašík).

Zvláštní kapitolu představují náhlá úmrtí ve vyšetřovací vazbě, případně v církevních prostorách, která vyšetřovatelé Státní bezpečnosti označili za sebevraždu, ale při novém šetření v letech 1968–1969 a po roce 1990 se ukázalo, jak jejich důkazy a tvrzení působí značně nevěrohodně. Jedná se zejm. o případy Ludvíka Sobka (25. 4. 1950, fara v Petrovicích u Karviné), Emila Brůny (5. 7. 1951, kostel v Chrastavě), Josefa Koutného (asi 29. 4. 1951, Libina u Šumperku), Ferdinanda Nesrovnala (30. 5. 1952, vyšetřovací vazba v Brně) a Franze Sitteho (8. 1. 1960, vyšetřovací vazba v Litoměřicích).

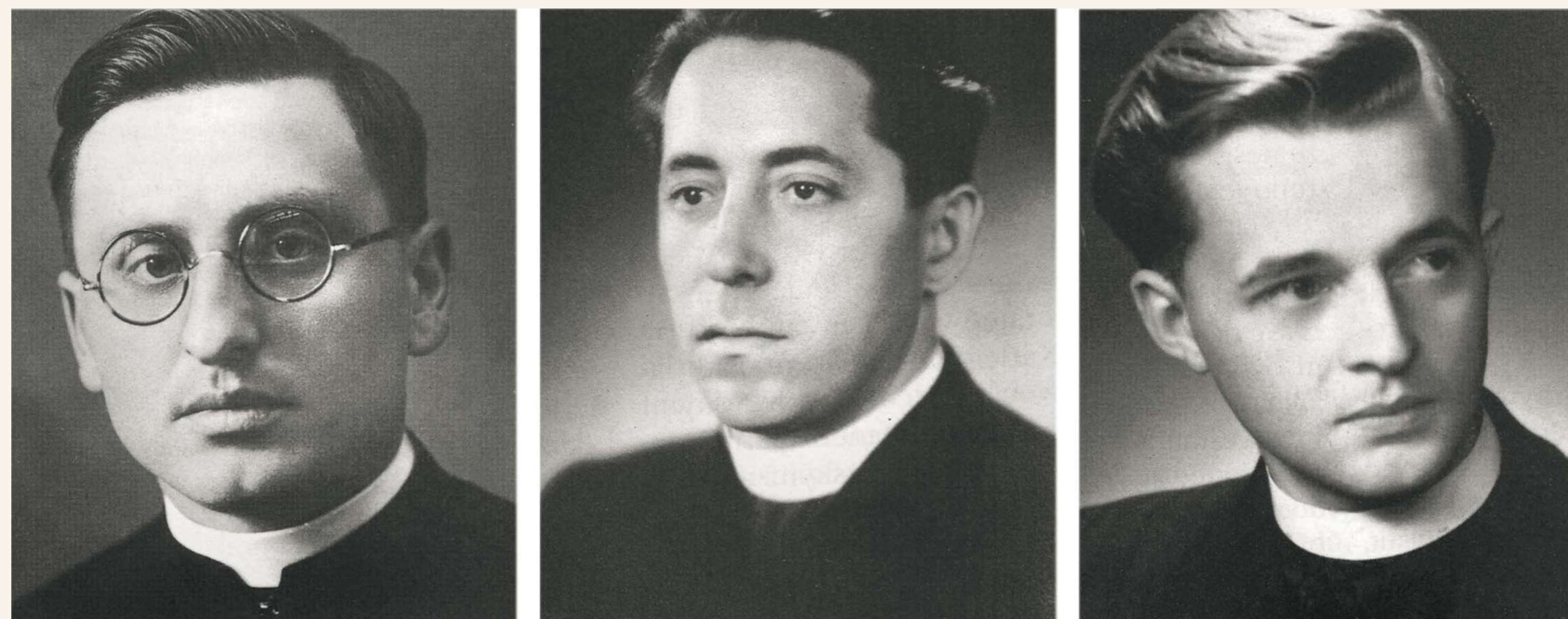
První známou obětí režimu z řad církve se stal Vojtěch Rygal, kterého zastřelila pohraniční hlídka 27. 3. 1948 při přechodu státních hranic. Podle zákona však byl nelegální přechod hranic stále pouhým přestupkem, který podléhal pokutě nebo několika dnům vězení.

Soukromý archiv V. Úlehlý (foto z pohřbu V. Rygala)

V apoštolském listu Jana Pavla II. Tertio millennio adveniente z 10. 11. 1994 se praví: „Do naší doby se vrátili mučedníci, často neznámí, jako „neznámí vojáci“ velké věci Boží!“

ABS (V-1234 Ostrava; ilegální leták zabavený tajnou policií při domovní prohlídce)

Babičtí mučedníci: kněží František Pařil, Václav Drbala a Jan Bula byli zataženi do politické hry, kterou tajná komunistická policie rozehrála v Babičcech u Jihlavy v červenci 1951. Byli odsouzeni za údajnou účast na vraždě babických komunistických funkcionářů a podporu tzv. teroristické organizace Ladislava Malého k trestu smrti. Jejich „vina“ spočívala v tom, že byli kontaktováni skupinou Ladislava Malého; další spolupráci s ním však odmítli. V. Drbala a F. Pařil byli popraveni 3. 8. 1951, J. Bula 20. 5. 1952.

Kvardián františkánského konventu u Panny Marie Sněžné v Praze Jaroslav Ambrož Tobola, doktor teologie a profesor dogmatiky na bohosloveckém učilišti, byl jako „reakční řeholník“ od r. 1950 internován. V květnu 1952 byl zatčen, zemřel po 10 měsících ve vyšetřovací vazbě. Důvodem jeho úmrtí byla srdeční zástava, ke které zřejmě došlo v důsledku fyzického a psychického vyčerpání.

ABS (V-1107 ČB)

Josef Toufar byl zatčen v sovětskosti s tzv. Čichošťským zázrakem. Vládnoucí KSČ požadovala přiznání, že zázrak zinscenoval. Ve věznici byl vystaven brutálnímu mučení (hlavní vyšetřovatel Ladislav Mácha). Z jeho cely se ozývaly výkřiky týraného kněze a mariánské písně, ve kterých hledal útěchu. Zemřel 25. 2. 1950 na následky brutálních vyšetřovacích metod Státní bezpečnosti.

RKF Čichošť

Viceprovinciál jezuitů Antonín Zgarbík byl souzen v jenom z nejuvětších politických procesů s řeholníky. V březnu 1960 mu soud v Ostravě vyměřil 16 let odnětí svobody, byl vězněn v těžkých žalářích Mírova a Valdic. Trpěl chronickou nemocí (rozedma plic), zemřel v důsledku astmatického záchvatu a neposkytnutí lékařské pomoci v lednu 1965.

ABS (V-1434 Ostrava)

Kněz Bohuslav Burian z Brna (na snímku ze žní) byl poprvé zatčen v červnu roku 1949 za veřejné čtení pastýřského listu čs. biskupů Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky; ve vyšetřovací vazbě strávil téměř půl roku. Opětovně byl zatčen v lednu 1952 a na podzim odsouzen na 20 let za „protistátní činnost“. Zemřel v roce 1960 ve věznici Mírov.

ABS (V-7875 MV)

Také na Slovensku umírali lidé na následky psychického a fyzického týrání. Jen ve věznicích zemřelo v letech 1949–1960 pět slovenských římskokatolických kněží, 2 řeholnice a 3 řekokatoličtí duchovní. – Zdenka Cecílie Schelingová z Kongregace milosrdných sester sv. Kříže byla v červnu 1952 od-

souzena za údajnou velezradu ke 12 letům vězení. Skutečným důvodem odsouzení bylo, že jako ošetřovatelka bratislavské nemocnice pomohla k útěku vyšetřovací vazbě knězi Štefanu Košťálovi. Ve vyšetřovací vazbě byla krutě mučena. Nelidské vyšetřovací metody, následky věznění a odpirání lžebny vážně podlomily její zdraví. Když už bylo jisté, že jí nezbydlo více než rok života, byla v dubnu 1955 na amnestii propuštěna. O tři měsíce později, 31. 7. 1955, ve věku 37 let zemřela. Dle svědectví pamětníků snášela utrpení s pokorou a trpělivostí, bez zášti či nenávisti ke svým věznitelům. Její blahoslavení slavnostně vyhlásil Jan Pavel II. při návštěvě Slovenska 14. 9. 2003.

ASCSC, Trnava

MARTYROVÉ A OBĚTI

Basovník Vojtěch, SDB (1912–1955), řeholník – kněz (salesián)
Beránek Tomáš (1897–1954), kněz (děkan)
Bětak Josef Abdon, OFMCap (1915–1951), řeholník – bratr (kapucín)
Brait Josef Silvestr Maria, OP (1898–1962), řeholník – kněz, teolog (dominikán)
Broj Stanislav (1901–1950), laik (rolník a politik)
Brůna Emil (1909–1951), kněz (administrátor)
Bučil František (1894–1955), kněz (děkan)
Bula Jan (1920–1952), kněz (administrátor)
Bunža Bohumír (1877–1950), kněz (děkan)
Burian Bohuslav (1919–1960), kněz (kaplan)
Coufal Přemysl (1932–1981), kněz (tajně vysvěcený)
Čáp Alois (1892–1957), kněz (novinář, ředitel Kněžské nemocenské pokladny)
Čihák Josef (1880–1960), kněz (kanovník)
Dostálek Jan (1883–1955), laik (politik)
Drbala Václav (1912–1951), kněz (administrátor)
Hála František (1893–1952), kněz (politik)
Hanák Karel Saturtnin, OFMCap (1915–1952), řeholník – kněz (kapucín)
Hartl Josef Faustin, OH (1898–1952), řeholník – bratr (Milosrdní bratři)
Hlavínová Františka Cyriána, de ND (1874–1950), řeholnice (Školské sestry de Notre Dame)
Chadraha Josef (1891–1956), kněz (farář)
Jakubec Josef (1899–1955), kněz (děkan)
Janáček Alois (1900–1967), laik (úředník a politik)
Janovský Antonín Leo, OP (1928–1953), řeholník – bratr (dominikán)
Jarolímek Bohuslav Stanislav, OPraem (1900–1951), řeholník – kněz (premonstrát, opat)
Jásek František (1891–1953), kněz (administrátor)
Kajpr Adolf, SJ (1902–1959), řeholník – kněz (jezuita)
Kašík Josef, SDB (1917–1957), řeholník – kněz (salesián)
Klíma Jiří (1911–1956), kněz (kaplan)
Komanec Augustin (1885–1953), kněz (děkan)
Koseček František Tomáš, OFM (1917–1956), řeholník – kněz (františkán)
Koutný Josef (1909–1951), kněz (teolog)
Kučerová Helena (1929–1966), laička (úřednice)
Kuška Josef (1873–1953), kněz (farář)
Kvíta Jaroslav Albin, SDS (1915–1961), řeholník – kněz (salvatorián)
Máchal Karel (1888–1953), laik (zubní lékař)
Malíková Božena Egidie, OSFGř (1897–1952), řeholnice (Sedé sestry)
Matisko Ladislav Marek, SDS (1924–1957), řeholník – kněz (salvatorián)
Matocha Josef Karel (1888–1961), biskup (arcibiskup olomoucký)
Mimra František Xavier (1886–1952), kněz (administrátor)
Mošnička Josef (1909–1959), kněz (administrátor)
Nesnídal Václav Antonín (1902–1951), laik (novinář a publicista)
Nesrovnal Ferdinand (1896–1952), kněz (farář)
Novotný Josef (1926–1951), novokněz
Pařil František (1911–1951), kněz (farář)
Plesl Jan (1898–1953), laik (rolník a politik)
Plichta Antonín st. (1894–1951), laik (rolník)
Průša Václav (1893–1955), laik (rolník)
Půlkrábek František Miroslav, CSSr (1906–1952), řeholník – bratr (redemptorista)
Rygal Vojtěch (1910–1948), kněz (katecheta)
Řehulka Jaroslav (1876–1961), laik (advokát, literát a politik)
Říha Václav (1923–1956), kněz (administrátor)
Schneeweis Stanislav (1905–1962), kněz (farář)
Sitte Franz/František (1896–1960), kněz (farář)
Sobek Ludvík (1885–1950), kněz (děkan)
Sochorec Rostislav (1900–1948), laik (zemědělský odborník a podnikatel, politik)
Staněk František (1898–1965), laik (rolník)
Škop Josef (1921–1957), kněz (kaplan)
Šlezinger Jaroslav (1911–1955), laik (akademický sochař)
Šprýr Jan (1887–1950), laik (podnikatel)
Šrámek Jan (1870–1956), kněz (politik)
Štverák František (1909–1956), kněz (farář)
Šulc Václav Celestin, OH (1891–1951), řeholník – bratr (Milosrdní bratři, provinciál)
Švanda Pavel (1959–1981), laik (student)
Švec Otakar (1888–1958), kněz (kanovník)
Tobola Jaroslav Ambrož, OFM (1910–1953), řeholník – kněz (františkán, kvardián)
Toufar Josef (1902–1950), kněz (farář)
Valena František (1913–1960), laik (právník)
Vašková Marie (1895–1955), laička (akademická malířka)
Voříšek Rudolf (1909–1953), laik (filozof a redaktor)
Vysloužil Antonín (1890–1945), kněz (farář)
Zahradníček Jan (1905–1960), laik (básník, překladatel a publicista)
Zgarbík Antonín, SJ (1913–1965), řeholník – kněz (jezuita, viceprovinciál)